

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่องน้ำโสมและเครื่องดื่มอื่น ๆ ในคัมภีร์พระเวท

นาย อุดม จันทะดวง

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2530

ISBN 974-568-131-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

012601

i 10294.17x

AN ANALYTICAL STUDY OF SOMA AND OTHER DRINKS IN VEDIC LITERATURE

MR. UDOM CHANTADUANG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Eastern Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1987

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่องน้ำโสมนและ เครื่องดื่มอื่น ๆ ในคัมภีร์พระเวท
โดย   นายอุดม จันทะดวง
ภาควิชา   ภาษาตะวันออก
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ มุขยกุล
   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี เข้มมั่นคง)

.....
(รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ มุขยกุล)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปราวณี หาพานิช)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษา เชิงวิเคราะห์ เรื่องน้ำโสมและ เครื่องดื่มอื่น ๆ ในคัมภีร์พระเวท
ชื่อนิสิต	นายอุดม จันทะดวง
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ ปุษยกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล
ภาควิชา	ภาษาตะวันออก
ปีการศึกษา	2529

บทคัดย่อ

เครื่องดื่มมีน เมฆาบางอย่างได้เข้ามา เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ตลอดถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีของประชาชนชาวไทยมาตั้งแต่บรรพกาลแล้ว กล่าวคือ ประชาชนชาวไทยได้ใช้ เครื่องดื่ม มีน เมฆา เช่น สรวงสัง รวย แก้อาเจ้อหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมทางศาสนา เข้าใจว่าการปฏิบัติ เช่นนี้ใน อินเดียโบราณก็คงมี เช่น เดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า เรื่อง เครื่องดื่มของชาวอินเดียโบราณ เท่าที่ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและประเพณีของพวกเขาคั้งแต่สมัยยุค เวท เป็นต้นมา จากการศึกษาได้พบว่า ชาวอินเดียอารยันตั้งแต่สมัยแรก ๆ เท่าที่เรารู้จักได้รู้จัก เครื่องดื่มหลายชนิด โดยเฉพาะน้ำโสมซึ่งถือว่าเป็น เครื่องดื่มที่มีความสำคัญที่สุด พวกเขาถือว่าน้ำโสม เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และมีค่าควรแก่การถวายแก่ เทพเจ้าต่าง ๆ บางครั้งพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีจะดื่ม น้ำโสมนี้ด้วย โดย เชื่อว่าน้ำโสมจะบันดาลให้ความ ปรารถนาต่าง ๆ ของเขาสำเร็จ เช่น ความเป็นอมตะ การได้ขึ้นสวรรค์ เป็นต้น ไม่เพียงแต่เท่านั้น เนื่องจากความศักดิ์สิทธิ์ของ เครื่องดื่มนี้ อันตรายหรือความวิบัติทั้งหลายจะไม่เกิดขึ้นแก่พวกเขา ส่วน เครื่องดื่มอีกชนิดหนึ่งซึ่ง เรียกว่า นัทยะหรือสุรานัน เป็นที่ถูกลูกหมั้น และไม่มีการสนับสนุนยกย่องใน วรรณคดีสันสกฤต เลย

ในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมหลักฐานข้อมูลจากคัมภีร์พระเวทและได้ ใช้แนวความคิด เห็นของนักปราชญ์ปัจจุบันด้วยความรอบคอบระมัดระวัง

วิทยานิพนธ์เล่มนี้แบ่งเป็นห้าบท บทแรกเป็นบทนำ กำหนดเนื้อหาขอบเขตและวิธีวิจัย
บทที่สองกล่าวถึงรายละเอียดของกรรมวิธีต่าง ๆ ที่ต้องทำเกี่ยวกับดินไสมตั้งแต่การจัดหาดินไสม
การคืนเอาน้ำ การผสมน้ำไสมกับสิ่งต่าง ๆ ไปจนถึงพิธีกรรมในการถวายน้ำไสมแก่เทพเจ้า บทที่
สามกล่าวถึงผลในการคืนน้ำไสมโดยเฉพาะต่อพระอินทร์ผู้เป็นเทพนักรบในสมัยพระเวท และกล่าว
ถึงผลดีในการถวายน้ำไสมและความสำเร็จผลในความปรารถนา เนื่องจากการคืนน้ำไสม บทที่ห้า
เป็นบทสรุป เนื่องจากน้ำไสมได้ถูกยกฐานะขึ้นเป็นเทพเจ้าแม้แต่ในสมัยพระเวทเอง ผู้วิจัยจึงได้
เสนอแนะไว้ในบทสุดท้ายนี้ด้วยว่า ควรจะได้มีการศึกษาเรื่องน้ำไสมในฐานะเป็นเทพเจ้าของชาว
อินเดียอารยันอย่างสมบูรณ์ต่อไป

Thesis Title   An Analytical Study of Soma and other Drinks
                              in Vedic Literature

Name   Mr. Udom Chantaduang

Thesis Advisor   Associate Professor Visudh Busyakul
                              Vice-Professor Tassanee Sinsakul

Department   Eastern Languages

Academic Year   1986

ABSTRACT

Alcoholic drinks have had definite relation to the customs and conventions of the Thai people from the remote past. Even in religious ceremonies, alcoholic drinks are often offered to the unseen power. There is no doubt that the practice in India is not much different from this. It is due of this that the researcher undertakes to study the beverages of the ancient India in so far as they are related to the way of life and the customs of the people from the time of the Rigveda onwards.

It is found in the course of the study that the Aryan from the very first period we know of are familiar with many kinds of drink, especially Soma which is the most important drink of all. It is regarded as sacred and worthy to be offered to several gods. At times, this Soma drink is partaken by the officiating Brahmans who believe that their wishes will be fulfilled by this sacred drink, such as immortality and attainment to heaven. They will also have all the wealth and riches they desire. Not only these, because of the efficacy of this drink, no dangers or calamities will ever befall them. On the other hand,

the kind of drink collectively called by the term *Madya* or *Sura* is always despised and never recommended in the Sanskrit literature at all.

Data are collected from the Vedic texts and, in the course of study, the opinions of modern scholars are always judiciously consulted.

The thesis is divided into five chapters. The first chapter is introductory part in which the topic is defined, the scope of the research set and the research procedure given. The second chapter is on the actual handling of the Soma plant, from the acquisition, the pressing of the sprouts to the mixing of the juice with necessary ingredients. The offering ceremony of the prepared Soma juice to gods is also dealt with in this chapter. The third chapter describes the effects of the Soma drink especially on Indra, the warrior god of the Vedic time. The rewards of the Soma offering and the fulfillment of wishes after the drinking of Soma are then taken up. The fifth chapter is the conclusion and the last. As Soma has been raised to godhead even in the Vedic time, it is suggested in this last chapter that further study on Soma as an Aryan god be taken up by subsequent researchers.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จด้วยดีโดยอาศัยความอนุเคราะห์จากอาจารย์ในภาควิชาภาษา
ตะวันออก สาขาบาลี-สันสกฤตทุกท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง คือ

รองศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุษยกุล ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และได้กรุณา
ตรวจสอบ แก้ไข ให้คำแนะนำด้วยดีตลอดมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลีนสกุล ได้กรุณาให้คำแนะนำ พร้อมทั้งอ่านบทความ
สะดวกลงในค่านต่าง ๆ เป็นอย่างดี

รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมั่นคคา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี
พาพานิช ได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับหัวข้อวิทยานิพนธ์ และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยความ
เมตตาตลอดมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัณณ์ ประพันธ์วิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร และเจ้าคุณ
เมธีสุทธิพงศ์ วัดสะแกศ ได้กรุณาให้ยืมตำราเพื่อใช้ประกอบในการค้นคว้า

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณสมคิด จันทะดวง ภรรยาคอยให้ความช่วยเหลือ
และ เป็นกำลังใจ และคุณธีรศักดิ์ ประจันพล กัลยาณมิตรที่ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเป็น
อย่างดี จนวิทยานิพนธ์สำเร็จ

คำชี้แจง เกี่ยวกับการใช้อักษรย่อและหมายเลขคัมภีร์

การใช้อักษรย่อ

AitBr.	Aitareya Brāhmana
Amar.	Amarakosa
Angv.	Āṅgavijjā
Astādh.	Astādhyāyī of Pānini
AV.	Atharvaveda
Āp.	Āpastamba Dharma-sūtra
AsvGr.	Asvalāyana Grihya-sūtra
Baudh.	Baudhāyana Dharma-sāstra
BrĀrUp.	Bṛihadāranyaka Upanishad
Car.	Caraka
ChUp.	Chāndogya Upanishad
Gaut.	Gautama's Dharma-sāstra
Hcar.	Harshacarita
KaushBr.	Kaushītiki Brāhmana
Kaut.	Kautilya's Arthasāstra
Kām.	Kāma-sūtra
KatySr.	Kātyāyana Śrauta-sūtra
Kāth.	Kāthaka
Kum.	Kumāra-sambhava
MBn.	Mahābhārata
Adi.	Ādi Parvan
Asva.	Asvamedha Parvan
Maus.	Mausala Parvan
Santi.	Santi Parvan
Ud.	Udyoga Parvan

Van.	Vana Parvan
Virat.	Virata Parvan
Mn.	Manu Smriti หรือ Manu's Law-book
MaitrS.	Maitrāyanī Samhitā
MatsyaP.	Matsya Purāna
Mālv.	Mālavikāgnimitra
Mricch.	Mricchakatikā
R.	Ramāyana of Valmiki
Ay.	Ayodhya Kānda
Sun.	Sundara Kānda
Ut.	Uttara Kānda
Yudh.	Yuddha Kānda
Ragh.	Raghuvamsa
RV.	Rig-Veda
Ritus.	Ritusamhāra
Sak.	Sakuntalā
SākhGr.	Sāṅkhāyana Grihya-sūtra
SBr.	Satapatha Brāhmana
Susr.	Susruta
TBr.	Taittirīya Brāhmana
TS.	Taittirīya Samhitā
TUp.	Trittirīya Upanishad
Vas.	Vasistha
VP.	Vishnu Purāna
Vishn.	Vishnu Smriti หรือ Vishnu's Institutes
VS	Vājasaneyi Samhitā

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
คำชี้แจง เกี่ยวกับการใช้อักษรย่อ.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความ เป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์และขอบ เขตของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	7
วิธีคำ เนินการวิจัย.....	7
2 ความ เป็นมาของ โสมและวิธีการคั้นน้ำโสม.....	9
ความหมายและที่มาของศัพท์.....	8
ข้อสันนิษฐาน เกี่ยวกับคั้น โสม.....	9
ถิ่นกำเนิดของ โสม.....	12
เทพนิยาย เกี่ยวกับโสม.....	17
พืชที่ใช้แทนโสมได้.....	20
โสมกับ โหม.....	21
การระ เติรมคั้นน้ำ โสม.....	22
การคั้นน้ำ โสม.....	27
สิ่งที่ใช้ผสมกับน้ำ โสม เพื่อ เทพเจ้า.....	30
วิธีการระ เติรมสุรา.....	36

บทที่	หน้า
สุราชนิดต่าง ๆ	39
3 น้ำโสมกับเทพเจ้า.....	43
น้ำโสมกับเทพเจ้าต่าง ๆ	43
น้ำโสมกับพระอินทร์.....	44
สัตว์และมนุษย์บางประเภทที่ค้ำน้ำโสมหรือสุรา.....	50
ผลจากการค้ำน้ำโสมของพระอินทร์.....	51
พฤติกรรมของพระอินทร์หลังจากค้ำน้ำโสม.....	53
4 ทัศนะของชาวอินเดียอารยันค้ำน้ำโสมและสุราและรางวัลที่มุ่งหวังจากพิธี โสมยัชณะ.....	55
ความแตกต่างของโสมและสุรา.....	56
รางวัลที่มุ่งหวังจากพิธีโสมยัชณะ.....	57
การแตกแยกความคิดเกี่ยวกับน้ำโสม.....	69
น้ำโสมกับดวงจันทร์.....	71
โทษของการค้ำโสมหรือสุรา.....	73
โสมในฐานะเป็นเทพเจ้า.....	84
5 บทสรุปและข้อเสนอนั้น.....	85
บรรณานุกรม.....	88
ภาคผนวก ก.....	93
ภาคผนวก ข.....	100
ภาคผนวก ค.....	102
ประวัติผู้เขียน.....	106